

Een nieuwe opleiding psychiatrie

R.J. VAN DEN BOSCH

De redactie van dit themanummer over de opleiding tot psychiater heeft mij gevraagd het onderwerp in te leiden. Het werk in de commissie die zich de afgelopen tijd heeft beziggehouden met de uitwerking van nieuwe opleidingseisen, heeft mij geleerd dat er vele verschillen van inzicht bestaan binnen onze beroepsgroep, maar dat redelijkheid overheerst en dat er op belangrijke punten een grote mate van overeenstemming is. De belangrijkste van deze punten komen in dit themanummer aan bod.

Een rode draad in vele bijdragen is het besef dat de wereld verandert en dat de psychiatrische beroepsgroep er goed aan doet dit onder ogen te zien en er consequenties aan te verbinden. Natuurlijk geldt dit voor het gehele gebied van de geneeskunde, maar er zijn factoren die de psychiatrie wel zeer bijzonder aangaan. Laat ik er enkele noemen.

In toenemende mate wordt het medisch handelen geleid door inzichten ontleend aan goed opgezette onderzoeken naar de effectiviteit van diagnostische methoden of interventies. De samenleving verlangt terecht van artsen dat zij de meest doelmatige methoden inzetten tegen de geringste kosten (materieel en emotioneel). De psychiatrie ontkomt er niet aan zich hiervan terdege rekenschap te geven. Wij hebben hier enige achterstand in te lopen. Daar komt bij dat sommige handelingen van psychiaters allerm minst exclusief tot hun deskundigheidsdomein behoren. Kunnen wij verantwoordelijk waarom bepaalde vormen van psychotherapie beslist (of bij voorkeur) in handen van psychiaters moeten blijven? Dat kunnen we, maar een stellingname is alleen geloofwaardig als tevens erkend wordt dat in andere gevallen psychotherapie uitstekend (misschien wel bij voorkeur) verzorgd kan worden door psychologen. Retoriek en machtsposities volstaan niet langer, het gaat nu om argumenten. Ons vakgebied heeft voorts te maken met indrukwekkende en snelle wetenschappelijke ontwikkelingen op twee gebieden: de neurowetenschappen en de genetica. Deze ontwikkelingen zullen tal van 'zekerheden' gaan aantasten, maar ook boeiende perspectieven openen. Een geheel andere invloed, nu vanuit de samenleving, is de verschuivende sekseverhouding binnen de geneeskunde in het algemeen en binnen de psychiatrische beroepsgroep in het bijzonder. Ons vak feminiseert. Dat leidt tot nieuwe inhoudelijke accenten, maar ook tot een iets andere visie op de beroepsrol en tot een nadrukkelijke behoefte aan parttime opleidingsmogelijkheden. De laatste, maar niet de geringste factor die ik hier wil noemen, is het spanningsveld tussen (sub)specialisatie en generalisatie. Dit vloeit voort uit de expansie van kennis binnen ons vakgebied, maar ook uit de dynamiek die eigen is aan groepsvorming vanuit gedeelde belangstelling en profileringsbehoefte.

De commissie nieuwe opleidingseisen heeft een interessante tijd gehad, met boeiende discussies. De uitkomst kon geen andere dan een tijdelijke oplossing zijn. Regionale Instellingen voor Ambulante Geestelijke Gezondheidszorg (RIAGG's) gaan op in veelomvattende nieuwe Geestelijke Gezondheidszorg-instellingen (GGZ-instellingen) en het onderscheid tussen klinische, dagklinische en ambulante behandelingen vervaagt. De sociale psychiatrie moest dus geïntegreerd worden in de basisopleiding. De ouderenpsychiatrie krijgt nog geen aantekening, maar dat is, als dit onderdeel van ons vak zich ook in academische kringen verder profileert, wellicht een kwestie van tijd. De opleidingsduur moest verlengd worden tot vijf jaar om op Europees niveau te komen, maar dit voorstel voor nieuwe eisen wordt aangeboden in een periode waarin de gedachten juist beginnen uit te gaan naar reductie van de duur van specialistenopleidingen. Het ligt voor de hand dat een volgende commissie zich zal moeten buigen over de vraag hoe kort de opleiding mag zijn en – want dat zal er dan wel bij komen – welke aantekeningen, naast die voor de kinder- en jeugdpsychiatrie, verkregen kunnen worden met de aanvullende opleiding, die dan zeker niet voor iedereen zal zijn weggelegd. Integratie of segregatie, generalisatie of specialisatie, dat blijven aandachtspunten, niet alleen inzake de jongere en de oudere patiënten, maar ook en vooral inzake het spectrum van psychologische tot biologische benaderingen. Er is een breed ervaren behoefte om die breedte als centraal en meest waardevol kenmerk van ons vak te zien. Maar wie kan oprecht beweren dat zij of hij de psychiatrie in de volle breedte beheerst en, bij de snelle groei van onze kennis, zal blijven beheersen? Traditionele opvattingen over de zo belangrijke meester-gezelrelatie zullen, in het verlengde hiervan, ook opnieuw gewogen moeten worden.

Het is onontkoombaar om ons vak vorm te geven vanuit een empirisch ondersteund onderscheid tussen zin en onzin. Per slot van rekening beschouwt de psychiatrie zich als een wetenschappelijke discipline. Dit zou een triviale opmerking moeten zijn, maar dat is het niet. Elke goede arts zoekt een evenwicht tussen geneeskunde en geneeskunst. De bloei van het alternatieve geneeskundige circuit toont aan dat dit een moeizame balans is die veel patiënten slecht bevalt. Psychiaters zijn zich van deze evenwichtskunst vermoedelijk wat meer bewust dan veel somatische collega's, maar dat betekent niet dat zij het juiste evenwicht steeds weten te vinden. Hier moeten wij met elkaar nog veel in investeren. De landelijke voortgangstoets van assistenten is een goed begin. De richtlijnontwikkeling is ook een uitstekend initiatief. Training van assistenten in behandelingsmethoden met aantoonbare effectiviteit bij welomschreven doelgroepen in plaats van scholing door psychotherapeutische stromingen die elkaar voorzichtigheidshal-

ve ontzien, is eveneens een ontwikkeling die krachtig zou moeten doorzetten, mits daarbij niet vergeten wordt dat 'kunst' ook geleerd moet worden en dat het om iets anders gaat dan 'kunstjes'.

De levendigheid en de betrokkenheid bij de discussies die opgeroepen werden door de nieuwe opleidingseisen, laten zien dat ons vak springlevend is, dat het bruist van ideeën, en dat er een breed besef leeft van het belang van een weldoordacht, evenwichtig opleidingsprogramma, omdat dit de nieuwe generatie psychiaters zal vormen en dus onze toekomst vorm geeft.